

«scasses): «JTorres fa [paga en tribut] perna terçada e júnctols, tès lo un quarter ---; fa perna terçada e quarter, tès lo quarter ---; fa perna e quarter, tès lo quarter ---», *Spill* de Castellbò, a. 1518 (cita plena en iv, 923b2-8).

Modernament s'ha canviat el verb *tendre* en la forma *tendir* de sentit purament figurat i abstracte, de maneig més còmode, forma encara no registrada en els diccionaris del S. XIX (no abans de la *Gram.* de Fabra, 1912, § 63, i p. 445 i *DOrt.*), però que ja s'havia generalitzat en el S. XIX: «el canvi de sa promesa no era pas estrañet; potser no era radical encara, però *tendia* a ser-ho; de lo que ell no dubtava era de la ingenuïtat ---», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 90). La forma medieval, però, fou sempre *tendre*.

El llatí TĒNDĒRE s'ha conservat, més o menys vivament, en totes les llengües romàniques. Que tenia Ē breu en la primera síl·laba és evident segons les lleis de la fonètica llatina (essent mot d'herència directa de l'indoeuropeu comú, amb alternança E/o, cf. gr. *τέλω*, scr. *tandate* etc., i no havent-hi contracció, com en VENDERE), car també la fonètica llatina exigeix vocal breu davant nasal+oclusiva; en el participi TENSUS la E s'allargava al mateix temps que la -N- davant -s- tendia a desaparèixer, com ho féu sempre en -NS- del llatí vulgar (cf. Juret, *Phon. Hi. Lat.*, 336, 334; Meillet, *Intr. Gr. Cp.*, 123ss.). El vocalisme en tot el romànic fou, doncs, TĒNDERE/TE(N)SU/TE(N)SA, cat. *tendre/tes/tesa* (vocalisme oriental=*e/ə* bal., *e/ε* occid.), cast. ant. *tiende/teso/tesa* (després *tieso* per analogia), fr. *tendre/toise*.

La -s- de *tes*, *tesa*, era, doncs, originàriament sonora: per tant és correcta la grafia *tesa* del Dfa. i *AlcM* (és clar que la grafia d'Escrig no distingeix -s- de -ss-); Ent. Valor ens informa que en el Migjorn valencià es pronuncia avui *tessa*, *atessar* i *tessor*, innovació analògica segons *través/travessa*, *pas/passa*, *tros/trosset/trossar* etc., i es deu estendre així per la zona no apitxada fins al Xúquer (car J. G. M., que ho transmet no ho rectifica, 1955); en aquest aspecte no prova res la grafia de MGadea,¹ que tot i ser de la comarca alcoiana negligia lamentablement la distinció gràfica. En un sentit secundari *tés* s'ha substantivat com a sinònim de 'pujada brusca, pendent' (cf. el fr. *roide* i el cat. *tira-pits*) o 'pujada en general', i aquí tinc confirmació oral del plural en -ss- sorda: «allà hi ha un *téss*», «Baranc des *téssos*» (La Romana, Fondó dels Freres, 1963); amb aquest últim cf. el cast. dial. *teso*, i NL *pallarès Tesso* (*téssō*), però aquests són d'etimologia dubtosa, veg. DCEC/DECH v, 477a2ss., i notes 1-8.

En cat. central *tés* és antiquat (mort del tot a Bna.), si bé encara s'usa comarcalment, en el parlar de la gent de mar, i no n'ha mancat us literari; en el Princ. la -s- ha restat sonora; jo mateix he sentit a la gent de mar de StPolM *tesar* («*taçá* la vela», 1930), «les veles ben *téçes*» (i cf. infra *destesar*): «l'alba trencava a llevant la volta obscura en esquerdes de color nacrada --- ell li omplia tota la cara de petons; damunt la *tesa* planúria de l'aigua els estels es morien --- com el bleix de la mar, que sembla enaiguar-se en la claror del dia;

com una lluna petita --- Venus feia el ple»; «era tot un altre: els ressorts que mantenien abans *tesa* la fesomia, s'havien *destesat* i els seus ulls tot ho veien ---»; «esperaven agenollades, *teses* les ànimes d'un ardent envit, el cos de Nostre Senyor»: Coromines (*Prometeu*, xi, § 2, 189=O. C., 290b4; xiv, § 4, 239=O. C., 310a30; *Les Llàgrimes de St. Llorenç* i, iii, § 5, 69).

DERIV.: *Tesa*. És el fem. substantivat d'aquest participi. *A tesa* (o *de tesa*) molt estès per les comarques del Princ., és en termes generals 'sense restricció en l'espai'; pall.: «del bestiar que dorm a la muntanya en els prats, sense recés ni tanca de cap mena, es diu que *záu de téça*» (Tor, V. Ferrera, 1932); *bogar a tesa* «femar la terra amb la femta del bestiar que hi dorm», Esterri d'Àneu (*AlcM*, s.v. *bogar*); «regar a *tesa* o *a tesa oberta*: amb tota l'aigua que passa per un rec o canal, o amb tota la que pot sortir d'una bunonera» (potser igual o poc diferent): «regar a *l'estesa*: regar la terra a tota amplada, deixant que l'aigua s'hi escampi sense altra direcció que la que naturalment prengui»; i comarcalment en dir que *reguen a tesa oberta* s'entén que n'hi passa poca (*CostManc.* ii, § 391-392).

Figt.: «lo jove no té més que l's braços, d'ofici teixidor: bon xicot a *tota tesa*: mellor no'l pot trobar» 'a tota prova' (Segarra Sud: JnSegura, a *Estones perdudes*, p. 51); relacionat amb això i potser idèntic, anoto «la corrent la *tésa*» (o hi falta un mot, com a *la t.?*) Palmar de l'Albufera (1962).² Cf. *Dag.* amb testimonis de MilàF, Verdaguier, Tagell (1740) etc. En canvi, en el refrany «grant *tesa*, chica presa» arag. oriental S. XIV sembla significar l'acció de tirar o estendre les xarxes (*RFE* xiii, 371, § 127). *Tesar* (supra). *Tesor* val. 'qualitat de tes, de tibat' (Valor, supra, corregeix la sonora d'*AlcM*).

+*Tesura* 'parany' [*VidesR*, veg. supra], espt. ross.: «negú hom no gaus pendre perdius ab *tesures* ni en altra manera, de carnestoltes tro a Sent Miquel» a. 1292 (RLR iv, 511); a l'*InuLC* exs. de 1299 i 1326; era també una xarxa, bertrol o parany de pescar, com en Guillem de Cervera, *Prov.* 186, i en doc. de 1599 (*InuLC*, s.v. *canasta*, cf. ací ii, 468a15); cf. oc. ant. *tesura* «filet, panneau, piège; toile d'araignée» (PDPF). +*Tansuta* 'artifici per a la caça d'ocells' hapax emp. mj. S. XIV, en les Ordinacions del Comtat d'Empúries (RLR xv, 43, 182): sembla resultar d'un encreuament de l'anterior amb un *tenta TENDÏTA que en seria sinònim; cf. el cat. ant. *caüta* 'caiguda' (*LleuresC*, 326; i *VidesR*, vol. i).

Destesar (*dəstəzá* la vela 'afluixar-la' StPolM 1930); «la vela, *destesada*, glapia joiosament con una bèstia amiga, però --- començà a pendre vent ---»; «les cares *destesades* per la solta dels ressorts interns ---» (i veg. supra, *Prometeu*), Coromines (*Jardins de StPol*, O. C., 806b10; *L'Avi dels Mussols*, <47b10); igual en prov.: «quand l'ound s'es abouaçado, / la velo toumbo, *destesado*», *Calendau* ix, 7.6 (auto-trad.: «détendue»). En el Maresme l'oposat és *taçá la bèlç* (StPolM 1930); a Migjorn *atesar*; mall.: «allots, *atesem* l'escota / i durem millor derrota: / orsa, Pere, hissa Simó», PdA. ⁶⁰ Penya (*Po. Pop.*, 44); val.: «que òbriga bé els ulls y